

Ana BIOČIĆ, **Svećenici u politici. Djelovanje katoličkih svećenika u Hrvatskom saboru 1868. – 1871.**, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018., 452 str.

U biblioteci *Analecta Chroatica Christiana* izdavačke kuće Kršćanska sadašnjost iz Zagreba te uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske objavljena je knjiga *Svećenici u politici. Djelovanje katoličkih svećenika u Hrvatskom saboru 1868. – 1871.* autorice doc. dr. sc. Ane Biočić s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga je ponajprije plod autoričina znanstveno-istraživačkog rada pri pisanju doktorske disertacije obranjene na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu.

Sastavljena je od Predgovora, Uvoda, sedam poglavlja, Zaključnog razmatranja, Izvora i literature, sažetka na engleskom jeziku te Kazala mjesta i Kazala imena.

U prvom poglavlju naslovljenom Položaj Katoličke crkve u Europi i Trojednoj Kraljevini u drugoj polovici 19. stoljeća (19–59) autorica Biočić prikazuje odnos Crkve s civilnim vlastima u njemačkim zemljama, Francuskoj, Italiji i Habsburškoj Monarhiji, a potom ih komparira s onima unutar Trojedne Kraljevine, posebice prateći širenje liberalnih ideja sa Zapada na hrvatske prostore kao i aktivno sudjelovanje klera u političkom životu, nacionalnoj homogenizaciji i modernizacijskim procesima.

Sabori Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije (61–83) naslov je drugog poglavlja u kojemu je ukratko prikazana povijest Hrvatskog sabora te položaj svećenstva u njegovu radu kroz povijest, pri čemu se autorica ne plaši rušiti predrasude o njegovu presudnom utjecaju kako u politici tako i općenito javnom životu.

Središnja tema knjige odnosi se na djelovanje svećenika u Saboru 1868. – 1871. godine. U trećem poglavlju nazvanom Izbori zastupnika za Sabor Trojedne Kraljevine 1868. – 1871. i uloga katoličkih svećenika (85–184) autorica je podrobno analizirala zbivanja uoči te saborske periode, kao što je predizborna kampanja, Izborni red i Privremeni zakon o uređenju Sabora te donijela detaljan pregled izbora za saborske zastupnike prema pojedinim županijama Trojedne Kraljevine: Zagrebačka, Varaždinska, Križevačka, Riječka, Virovitička, Požeška i Srijemska. Kako bi mogla predstaviti djelovanje katoličkih svećenika tijekom samih izbora, kao i njihov rad u sabornici, bilo je potrebno najprije iste identificirati. Naime, ne postoji popis iz kojega bi taj podatak bio razvidan jer svećenici zastupnici nisu bili tretirani drukčije u izbornom procesu ni u saborskom radu od svojih kolega laika. Autorica je do njega došla pažljivim iščitavanjem onodobne periodike. Međutim, nakon uspješno okončanog pothvata njihove identifikacije, suočila se s drugim problemom, a to je kronični nedostatak biografije politički aktivnih svećenika. Osim nekolicine najpoznatijih, kao što su biskupi Haulik, Strossmayer i Ožegović, o mnogima od njih bili su dostupni samo osnovni biografski podatci, a oni ponekad netočni, a nekada čak ni u osnovnim obrisima. Stoga je prevrijedan doprinos ove knjige njezino peto poglavlje naslovljeno Biografije katoličkih svećenika zastupnika u Saboru 1868. – 1871. godine (203–252). Riječ je o ukupno petnaestorici svećenika: Hugo Anker, Mavro Broz, Juraj Haulik, Andrija Jandrić, Ivan Kralj, Mirko Ožegović, Luka Petrović, Franjo Rački, Đuro Smičiklas, Vjenceslav Soić (Šoić), Josip Juraj Strossmayer, Ivan Krstitelj Tombor, Josip Torbar i Stjepan Vuković. Tom poglavlju prethodi općenitiji pregled naslovljen Početci djelovanja Sabora 1868. – 1871. godine i politički događaji koji su obilježili razdoblje zasjedanja (185–202).

Najveća cjelina knjige nosi naslov *Politička aktivnost katoličkih svećenika u Saboru Trojedne kraljevine 1868. – 1871.* (253–385). Najprije je predstavljena tematika o kojoj se u Saboru tijekom toga razdoblja raspravljao, potom saborski odbori u kojima su katolički klerici bili aktivni te prijedlozi i interpelacije pojedinih svećenika. Posebno je opisano svećeničko sudjelovanje u raspravama o političkim pitanjima, kao što je adresa kralju o početku rada Sabora, Riječko pitanje, Nagodbeni operat, izbor zastupnika za zajednički sabor i kršenje Nagodbe. Budući da su po svome položaju svećenici nerijetko bili i važni sudionici gospodarskoga života sredina u kojima su djelovali, isticali su se i u raspravama o pitanjima kao što je izgradnja prometne infrastrukture ili donošenja zakona o urbarskim odnosima, zadrugama i Vjeresijskoj zakladi. Klerici su očekivano bili aktivni u raspravama o vjerskim pitanjima kao što je financiranje vjerozakonskih i školskih zavoda, naseljavanje redovnika trapista, financijska pomoć uršulinkama, prava na desetinu modruškog kaptola ili pak u slučaju traženja stanovnika Iriga da ne moraju plaćati otkup desetine na vinograde manastiru Hopovo. Jedna od važnijih tema u kojoj su se svećenici istaknuli bila je znanost i obrazovanje kao i socijalna pitanja, pri čemu treba izdvojiti utemeljenje Sveučilišta u Zagrebu, uzdizanja škola na viši stupanj kao i izgradnju bolnice za umobolne. Svećenici nisu ostali po strani ni u drugim tematskim područjima saborskih zasjedanja poput saborskih troškova, pitanja izbora pojedinih zastupnika, instalacije bana Levina Raucha i slično. To je poglavlje nastalo ponajprije zahvaljujući minucioznom iščitavanju i analizi Dnevnika Sabora i Saborskih spisa. Budući da su, osim H. Ankera i J. Andrića, svi svećenici parlamentarci tijekom toga saborskog zasjedanja bili aktivni sudionici i drugih saziva Sabora, autorica je u sedmom poglavlju predstavila sudjelovanje svećenika saborskih zastupnika iz 1868. – 1871. godine na drugim saborskim zasjedanjima (387–399), posebice komparirajući interesna područja u kojima su se isticali u pojedinim razdobljima s ciljanom periodom.

Popis izvora istraživanih u brojnim fondovima počevši do Državnih arhiva Zagreba, Osijeka i Rijeke, Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Nadbiskupskog arhiva u Zagrebu, Arhiva Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pa do župnih arhiva u Ivancu, Piškorevcima i Valpovu oslikava obim posla s kojim se autorica suočila tijekom svoga istraživanja. Tomu treba pridodati 20 obimnih objavljenih izvora, 26 periodika i devet internetskih izvora. Na popisu literature nalazi se također 216 korištenih bibliografskih jedinica.

Knjiga Ane Biočić sadrži do sada najcjelovitiji pregled angažmana katoličkih svećenika u radu Hrvatskoga sabora, kao i njegovu samu strukturu i rad tijekom zasjedanja 1868. – 1871. godine. Posebnu vrijednost daje joj smještanje položaja Katoličke crkve u Hrvatskoj u širi kontekst crkveno-političkih odnosa onodobne Europe. Među zaključcima osobito se ističe činjenica kako unatoč tomu što je vjera imala važnu ulogu u oblikovanju njihovih interesnih područja i političkih stavova, staleška pripadnost nije od katoličkih svećenika stvorila homogenu skupinu unutar Sabora niti su se u svemu u sabornici podupirali, osim kad su u pitanju bile isključivo vjerske teme. U tome im nije pomogla ni pripadnost istoj političkoj grupaciji unionista budući da izabrani svećenici narodnjaci (Rački, Torbar i Tombor) kao ni Strossmayer nisu sudjelovali u radu Sabora u znak neslaganja s politikom vladajućih. Jednako tako, demistificiran je velik utjecaj svećenstva na političke odluke, a njihovoj neučinkovitosti zasigurno su pridonijeli od strane autorice uočeni bojkot i neaktivnost pojedinih svećenika zastupnika u Saboru, dok su smrt Haulika, Ožegovića i

Petrovića 1869. godine i odlazak Ankera za kanonika u Pečuh iduće 1870. godine dodatno oslabili njihovu ulogu. Stoga ova knjiga ima neprijeporno važno mjesto pri istraživanju hrvatske crkvene i političke povijesti, a vjerujemo da će biti poticaj za daljnji rad na otkrivanju, valorizaciji i pravilnoj interpretaciji uloge katoličkoga klera u cjelovitosti javnoga života hrvatske nacije.

Slavko Slišković